

Hetedik könyv (Barlanghasonlat)

[514] I. – Ezek után – mondtam – a nevelés, valamint a nevelés hiánya szempontjából hasonlítsd természetünket a következő helyzethez. Képzeld el embereket egy barlangszerű, föld alatti lakóhelyen, amelynek a bejárata a barlang teljes szélességében nyitva van a fény felé. Itt élnek az emberek gyermekkoruktól fogva lábukon és nyakukon is megkötözve, így kénytelenek egyhelyben maradni, csak [b] előre nézhetnek, fejüket a kötelek miatt nem forgathatják. Hátuk mögött felülről és messziről tűz fénye világít, a tűz és a lekötözött emberek között pedig a magasban út vezet, ennek mentén alacsony fal húzódik, amelyet a bábjátékosok szoktak emelni a közönség elé, hogy fölötte mutogassák a bábjaikat.

-- Elképzelem – szolt.

-- Mármint képzeld el újabb embereket, akik az alacsony fal mellett mindenféle tárgyakat, aztán emberi alakot ábrázoló szobrokat, [515] kőből, fából és más anyagokból készült állatfigurákat hordoznak fel és alá, amelyek a fal fölé magasodnak. A tárgyakat hordozók némelyike – ahogy ez már lenni szokott – beszélget, másikat hallgat.

-- Különös egy képet írsz le – jegyezte meg –, és különös foglyokat.

-- Éppen olyanok, mint mi – mondtam –. Mert először is: gondold, hogy ezek az emberek önmagukból és egymásból valaha is láthattak-e bármi egyebet, mint azokat az árnyékokat, amelyeket a tűz a barlangnak velük szemben lévő falára vetít?

-- Hogy is láthattak volna – felelte – amikor a fejüket egész életükön át mozdulatlanul [b] kénytelenek tartani?

-- És mit látnak vajon a fel és alá hordozott tárgyakból? Nem ugyanezt?

-- Mi mást is látnának?

-- És ha beszélgetni tudnának egymással, nem gondold, hogy meg volnának győződve arról, hogy amikor megnevezik azt, amit látnak, akkor az éppen elhaladó tárgyakat nevezik meg¹?

-- Szükségképpen.

-- És ha még visszhang is verődne vissza a börtön szemközti faláról, valahányszor az elhaladó valamelyike hangot ad, gondolhatnának-e másra, mint hogy az elhaladó árnyék adott hangot?

-- Zeusra is – mondta –, nem hiszem, hogy másra gondolhatnának.

-- Egyáltalában – folytattam – ezek [c] az emberek aligha gondolhatnák azt, hogy a valóság valami egyéb, mint ama mesterséges tárgyak árnyéka.

-- Ez teljesen szükségszerű – felelte.

-- Képzeld most el – mondtam –, hogy milyen volna a bilincsekből való kiszabadulásuk, és az értelmetlenségéből való kigyógyulásuk, ha a természetnek megfelelően² valahogy így történne. Amikor valamelyiküket eloldoznák, és arra kényszerítenék, hogy hirtelen álljon föl, fordítgassa jobbra és balra a fejét,³ járkaljon és nézzen föl a tűz felé, és ha mindezek végrehajtása során fájdalmat érezne, és a vakító fény miatt nem is látná a tárgyakat, amelyeknek [d] annak előtte az árnyékát látta.—Nos, mit gondolsz, mit felelne, ha valaki azt mondaná neki, hogy korábban üres semmiségeket látott, most azonban, mivel közelebb van a valósághoz, és jóval valóságosabb dolgok felé fordult, sokkal helyesebben lát? Mit felelne, ha valaki egyenként rámutatva az úton elhaladó tárgyakra arra kényszerítené, feleljen arra a kérdésre, hogy mi az?⁴ Nem gondold, hogy

---

¹ az éppen elhaladó tárgyakat nevezik meg – azaz tudatlanságukban az árnyékról azt hiszik, hogy az maga az árnyékot vető tárgy.

² a természetnek megfelelően – az eloldozás azért felel meg a természetnek, mert a lekötözöttség természetellenes állapot.

³ fordítgassa jobbra és balra a fejét – a látás irányváltoztatása itt mellékes mozzanatként kerül szóba, ám később (518 c) kitűnik, hogy a morális és intellektuális nevelés legfontosabb motívumát reprezentálja.

⁴ feleljen arra a kérdésre, hogy mi az – Platon ifjúkori, ún. szókratikus dialógusaiban a beszélgetést vezető Szókratész éppen erre kényszeríti beszélgetőtársait. Ez a mondat azt is megindokolja, hogy a szókratikus dialógusok miért végződnek anélkül, hogy a beszélgetők megtalálnák a vizsgált tárgy megfelelő definícióját: azért, mert a valóságos definiendum az adott tárgy ideája volna, ám a beszélgetőtárs – aki a barlangból éppen most kifelé induló embernek a helyzetében van – az ideát még nem látja.

tanácstalan⁵ volna, és úgy ítélné, hogy a korábban látottak valóságosabbak voltak, mint azok, amiket most mutatnak neki?

-- Nagyon is így gondolom – felelte.

II. – Ha pedig arra kényszerítenék, [e] hogy nézzen bele a fénybe, hát megfájdulna a szeme, és megfordulna, hogy visszameneküljön azokhoz a dolgokhoz, amelyeket ő is felismer,⁶ és a most mutatott tárgyakkal ténylegesen világosabbaknak tartaná őket.

-- Így tenne – mondta.

-- Ha pedig innen valaki erőszakkal fölfelé vonszolná a göröngyös és meredek úton – folytattam –, és nem engedné el, amíg csak ki nem húzta a napfényre, vajon nem szenvedne-e emiatt, és nem méltatlankodna-e hurcoltatása közben? És amikor a napfényre [516] érne, vajon a fénytől elárasztott szemével látna-e valamit is abból, amit mi valóságnak mondunk neki?

-- Aligha látna – felelte –, legalább is nem azonnal.

-- Gondolom, előbb szoknia kellene hozzá, ha a fenti dolgokat látni akarja. Először a legkönnyebben az árnyképeket venné észre, ezt követően az embereknek és minden egyébnek a vízben tükröződő képmását, és csak utoljára magukat a dolgokat. Közülük az égi jelenségeket és magát az égboltot könnyebben tudná szemlélni éjjelenként, könnyebben tudna a csillagok és a Hold [b] fényébe belenézni, mint nappal a Napba és a napfénybe.

-- Így van.

-- Legvégül, gondolom, a Napot is meg tudná pillantani, de nem a víz tükrében, és nem is valami másban megjelenő képmását, hanem őt magát, a maga valóságában és a maga helyén, és szemügyre tudná venni, hogy milyen.

-- Szükségképpen így volna – felelte.

-- És ekkor aztán arra a következtetésre jutna,⁷ hogy a Nap adja az évszakokat és az éveket, ő uralkodik mindenben a látható világban, és mindannak, amit [c] valaha csak láttak, valamiképpen ő az oka.

-- Világos, hogy az előbbiek után erre a gondolatra kell jutnia – mondotta.

-- Ha pedig visszaemlékezik korábbi lakóhelyére, arra a bölcsességre, ami ott járta, valamint ottani rabtársaira, nem gondolod-e, hogy e változás miatt boldognak fogja tartani magát, amazokon pedig szánakozni fog?

-- Nagyon is.

-- És ha az akkori életükben voltak is bizonyos kitüntetések, dicséretetek és ajándékok, amelyeket annak adtak, aki az előtte elvonuló árnyképeket a legélesebben föl tudta ismerni, és aki a legjobban tudott emlékezni arra, hogy melyek szoktak előbb, melyek [d] később és melyek egyszerre elhaladni, és mindezek alapján a legbiztosabban meg tudta jósolni, hogy mi fog következni⁸ – el tudod képzelni hogy ő továbbra is vágyakozik ezekre, és irigyeli az ottani világ

---

⁵ **tanácstalan volna** – azaz a kiúttalanság állapotában (*aporein*) volna, v. ö. *Menón* 80 a; 84 b-c; *Theaitétosz* 149 a; *Szókratész védőbeszéde* 23 d.

⁶ **hogy visszameneküljön azokhoz a dolgokhoz, amelyeket ő is felismer** – J. Adam értelmezése szerint ez annak a helyzetnek felel meg, amikor a dialógusban a válaszoló visszamenekül és ragaszkodik saját kezdeti, téves álláspontjához, mert nem képes belátni, hogy a Szókratész javasolta pozícióból másfelé kellene elindulnia. Ilyen például az *Euthüphrón*-ban az a mozzanat, amikor az „istenes” (*hoszion*) meghatározási kísérlete során a címszereplő első definícióját Szókratész megcáfolja (7 e – 8 b), mire Euthüphrón ahelyett, hogy továbblépne, visszamenekül kezdeti álláspontjához (8 b – 9 c).

⁷ **arra a következtetésre jutna** – v. ö. VI 19. 509 b.

⁸ **hogy mi fog következni** – az evilági tevékenységek közegeiben – azaz a barlang világában – az eseményeknek és következményeiknek a gyakorlati fölismerése és előrelátása az államférfi és a történetíró erénye, v. ö. Thuküdidész I 22.: „Lehet, hogy művem végighallgatása ... látszólag kevés szórakozást nyújt, de azok, akik szeretnék látni a megtörtént események lényegét, s következtetni óhajtanak – ha majd ember voltunk következtében ugyanolyan vagy hasonló dolgok fordulnak elő – a jövőre is, azok ... hasznosnak fogják ítélni”. (Muraközy Gyula fordítása) – A merő tapasztalaton alapuló előrelátás azonban filozófiai szempontból elégtelen, lásd *Gorgiasz* 501 a-b.

kitüntetettjeit és hatalmasait? Nem inkább Homérosszal érezne-e, és nem szeretné-e inkább „napszámban ... túrni másnak a földjét, egy nyomorultét”⁹ és inkább akármit elviselni, mint amazokkal osztozni vélekedéseikben, és úgy élni, ahogy ők?

-- Én bizony úgy [e] gondolom – felelte – hogy mindent inkább vállalna, semhogy úgy kelljen élnie.

-- Aztán gondold meg azt is – folytattam –, hogy ha ez az ember megint leereszkedne ugyanoda és újra elfoglalná eredeti helyét, nem telne-e meg sötétséggel a szeme, ahogy a napfényről hirtelen odaérkezne?

-- Bizony, hogy megtelne – válaszolta.

-- Ha pedig megint azoknak az árnyképeknek a megfejtésében kellene vetélkednie amaz örök rabokkal, miközben homályosan látna mindaddig, amíg csak [517] a szeme újból nem alkalmazkodna – márpedig elég sok időbe telne, amíg hozzászokna –, nem lenne-e nevetség tárgya, és nem azt mondanák-e róla, hogy fölmenetele volt az oka annak, hogy megromlott szemmel jött vissza, tehát a fölmenetelt még csak megkísérelni sem érdemes? Aztán ha megpróbálná a többieket kioldozni és fölvezetni, ezek meg valamiképpen kézrekeríthetnék és megölhetnék őt, nem ölnék-e meg?

-- Bizony megölnék – felelte.

III. – Nos, ezt a hasonlatot, kedves Glaukón, teljes egészében az imént [b] mondottakra kell alkalmazni – folytattam –: a látás révén megjelenő világot hasonlítsd a börtönbeli lakóhelyhez, az ott égő tűz fényét a Nap erejéhez. Ha a fölmenetelt és a fönti dolgok szemlélését a léleknek az ésszel felfogható világba való fölemelkedéseként értelmezed, megértetted az én elképzelésemet – márpedig ezt akartad hallani. Persze isten tudja, igaz-e.¹⁰ Én mindenesetre így képelem: a megismerhető dolgok között a végső a Jó ideája. Ezt csak nehezen lehet meglátni, ám ha egyszer megpillantottuk, [c] arra a következtetésre fogunk jutni, hogy mindnyájunk számára minden jónak és szépnek ő az oka: a látható világban¹¹ a fény és a fény ura az ő szülötte, az ésszel felfogható világnak pedig ő maga az ura, az igazság és az ész forrása. És arra fogunk következtetni, hogy ezt az ideát kell meglátnia annak, aki a magán- és a közéletben bölcsen akar cselekedni.¹²

-- Osztozom a nézetedben – mondta – már amennyire hozzá tudok szólni.

-- No, akkor osztozz abban is – feleltem –, és ne csodálkozz rajta, hogy akik egyszer idáig eljutottak, azok tovább már nem hajlandók az emberi dolgokkal foglalkozni, mert [d] a lelkük állandóan arra törekszik, hogy ott fent időzhessen; és ez természetes is, ha ennek is az iménti hasonlat szerint kell történnie.

-- Tényleg természetes – mondta.

-- És azon csodálkozol-e, ha valaki az isteni dolgok szemlélésétől az emberi világba érkezve gyámoltalanul viselkedik – kérdeztem – és ugyancsak nevetségesnek tűnik, mert a szeme még homályosan lát, és mielőtt az ottani sötétséghez teljesen hozzászokott volna, már kénytelen a törvényszék előtt, vagy egyebütt az igazságosság árnyékáról vitázni, vagy azokról a mesterséges

---

⁹ egy nyomorultét – Odüsszeia XI. 489.

¹⁰ **Persze isten tudja, igaz-e** – a végső igazság elérésének lehetetlensége ember voltunkból következik, v. ö. *Timaios* 29 c-d: „Ha tehát, Szókratész, sok tekintetben sok mindenről, az istenek s a mindenség keletkezéséről, nem leszünk képesek önmagunkkal teljesen egybehangzó és pontosan találó fejtegetéseket nyújtani, ne csodálkozz, mert azzal is meg kell elégednünk, ha előadásunk nem marad senkié mögött valószínűségben, meggondolva, hogy én, az előadó, s ti, bírám, emberek vagyunk, úgyhogy ezekről a dolgokról a valószínű elbeszélést elfogadva, azon túl nem szabad kutatnunk.” (Kövendy Dénes fordítása)

¹¹ **szüli** – v. ö. VI 18. 506 e.

¹² **aki a magán- és a közéletben bölcsen akar cselekedni** – noha a gondolatmenet ezen a ponton nyitva áll arra, hogy egy teljes kozmológiai elmélet kifejtése felé induljon el, Szókratész ezzel a mondatával visszatereli az állam berendezkedésének és megfelelő irányításának témájához. A kozmológiát majd a *Timaios*ban fogja kifejteni, amelynek kezdetén (17 c) arról értesülünk, hogy az *Allam* előadásának másnapján folytatódik a beszélgetés.

alakokról, amelyek ezt az árnyékot vetik, és minderről harcot folytatni azoknak a [e] felfogásával, akik magát az igazságosságot soha nem is látták?

-- Ez egyáltalán nem különös dolog – felelte.

-- -- Ám ha valakinek egy kis esze is van [518] – folytattam –, vissza tud emlékezni, hogy a látási zavarok kétfélek, és két okból keletkeznek: vagy akkor, ha az ember világosságból megy sötétségbe, vagy ha sötétségből világosságba. Mármost ha egyszer belátja, hogy ugyanez áll a lélekre is, és ezek után azt tapasztalja, hogy valamely lélek összezavarodott és nem képes fölismerni valamit, ezen nem nevet értelmetlenül, hanem azt tudakolja, vajon egy fényesebb világból érkezve, a neki szokatlan sötétség miatt van-e a látása elhomályosulva, vagy pedig egy vaskosabb tudatlanságból jött át a világosságba, [b] és a fényes ragyogás vakította-e el. Ez utóbbit boldognak mondja majd új helyzete és élete miatt, az előbbi iránt pedig szánalmat érez. És ha a sötétségből érkező lelken akarna nevetni, még mindig kevésbé volna nevetséges a nevetése, mint ha azon a lelken nevetne, amelyik felülről, a világosságból érkezik.

-- Ez nagyon helyes, amit mondasz – felelte.

IV. – Ha így van – folytattam –, akkor mindezekre vonatkozóan az kell, hogy legyen a véleményünk, hogy a nevelés nem olyan, amilyenek némely foglalkozások képviselői¹³ tartják. Ezek ugyanis azt hirdetik, hogy [c] a lélekbe – miután eredetileg nincs benne a tudás – azt ők helyezik bele úgy, mintha egy vaknak a szemébe látást ültetnének.

-- Csakugyan ezt hirdetik – hagyta jóvá.

-- A jelen gondolatmenetünk pedig azt mutatja – mondtam –, hogy ezt a valamennyiünk lelkében bennelévő képességet és a szervet,¹⁴ amelynek a segítségével megértjük azt, amit tanulmányozunk, a lélek egészével együtt kell elfordítani¹⁵ a keletkezés világától, és forgatni mindaddig, amíg már képes lesz elviselni a létezőnek és a létező legvilágosabb részének a látványát, úgy, mintha a szemet nem volna lehetséges másként, mint a test egészével együtt a sötétségből a világosság felé fordítani. Mármost a létező legvilágosabb részének a Jót mondjuk, [d] ugye?

-- Igen.

-- Ennek, magának a megfordításnak, is van művészete, mégpedig az a művészet, hogy hogyan lehet a lelket a legkönnyebben és legeredményesebben átfordítani. Ez nem azzal foglalkozik, hogy beléültesse a látást, hiszen már benne van, csak éppen nem jó irányba fordult, és nem arra tekint, amerre kellene – nos, ez a művészet éppen ezt akarja elérni.

-- Láthatólag erről van szó – mondta.

-- Mármost a lélek többi úgynevezett erényei¹⁶ közeli rokonságban vannak a test kiváló tulajdonságaival, hiszen valójában nem eleve vannak meg a lélekben, hanem később [e] kerülnek belé szoktatás és gyakorlás révén.¹⁷ A belátás¹⁸ erénye viszont egy minden másnál istenibb

¹³ **némely foglalkozások képviselői** – a szofisták. V. ö. *Prótagorasz* 319 a; *Gorgiasz* 447 c; *Lakhész* 186 c; *Euthüdemosz* 273 e.

¹⁴ **a valamennyiünk lelkében benne lévő képességet és annak szervét** – a képesség a tudás (*episztémé*), szerve pedig az ész (*nusz*). Ezek ugyanúgy eleve megvannak az emberben, mint a látásunk és a szemünk. Ám ahogy a barlangban raboskodó emberek csupán az árnyképek látására használhatják szemüket, úgy a filozófiát nélkülöző életmód sem teszi lehetővé a tudás és az ész megfelelő használatát.

¹⁵ **elfordítani** – az elfordítás (*periaigógé*) a nevelő legfőbb feladata: így irányítja rá tanítványa észlelő és megismerő képességét a képességek valódi tárgyára. A gondolat előzményét lásd 515 c.

¹⁶ **a lélek úgynevezett erényei** – az utalás nemcsak az olyan sarkalatos erényekre vonatkozik, amilyen a mértéktartás, bátorság és igazságosság, hanem a lélek egyéb kiváló tulajdonságaira is, amilyen például az emelkedett gondolkodás (*megaloprepeia* VI 2. 487 a, VII 15. 536 a) vagy az istenesség (*hoszion* II 6. 363 d).

¹⁷ **szoktatás és gyakorlás révén** – ez Platón válasza arra a kérdésre, amelyet korábban (*Lakhész*, *Menón*, *Prótagorasz*) többször is fölvetett: vajon tanítható-e az erény. A belátás (*phronészisz*) isteni (*theion*) adottság, azaz eleve meglévő képessége (*dünamisz*) az embernek, a többi erény szoktatás és gyakorlás útján alakul ki bennünk.

¹⁸ **belátás** – *phronészisz*. Itt (ugyanúgy, mint a IV 10. 433 b-ben) a bölcsességgel (*szophia*) azonos.

adomány, olyasmi, ami a képességét soha nem veszíti el ugyan, csak éppen aszerint, hogy merre fordul, hasznos és üdvös is lehet, de haszontalanná [519] és kártékonná is válhat.¹⁹ Avagy nem vetted észre, hogy a hitványnak, de okosnak tartott emberek kisszerű lelke milyen élesen lát, és milyen pontosan föl tudja ismerni azt, ami felé fordul? Nem rossz az ő látása, ám egy belső kényszer folytán a rossznak engedelmeskedik, ennél fogva minél élesebben lát, annál több aljasságot művel.

-- Nagyon is észrevettem – felelte.

-- De ha egy ilyen alkatú léleknek erről a részéről – folytattam – rögtön gyermekkorától kezdve leütögetnék a keletkezés világának azt a lerakódását, amely születésétől fogva mintegy ólombevonatként belepi, [b] és az evés-ivás, meg efféle élvezetek és ingyenkedések következtében hozzá nő és lefelé húzza a lélek tekintetét – nos, ha ezektől megszabadulva az igazi valóság felé fordulna, akkor ugyanezeknek az embereknek ugyanez a képessége az ottani dolgokat is olyan élesen látná, mint azt, ami felé most irányul.

-- Ez valószínű – mondta.

-- No és az nem valószínű-e – kérdeztem –, sőt vajon nem szükségszerűen következik-e abból, amit elmondtunk, hogy az államot sem azok nem tudják soha megfelelően irányítani, [c] akik nem részesültek nevelésben és tapasztalatlanok az igazság dolgában, sem azok, akiknek meg van engedve, hogy életüket mindvégig tanulással töltsék? Az előbbiek azért nem, mert nincs az életükben egy olyan cél²⁰, amelyhez igazodnia kellene az összes magán- és a közéleti cselekedetünknek, az utóbbiak pedig azért nem, mert önszántukból semmit sem fognak cselekedni, abban a hitben, hogy már életükben a Boldogok Szigetének lakói.

-- Igazad van – mondta.

-- A mi dolgunk, mint alapítóké – folytattam – az, hogy a legjobb természetű embereket rákényszerítsük, hogy eljussanak ahhoz a tudáshoz, amelyet a legmagasabb rendűnek mondtunk, azaz hogy meglássák a jót, [d] hogy végigmenjenek a fölfelé vezető úton. Ha pedig fölrtek a csúcra és már megfelelően látnak, ne engedjük meg nekik azt, amit manapság meg szoktak engedni.

-- Mit ne engedjünk meg?

-- Azt, hogy végleg ott maradjanak – feleltem –, és ne is akarjanak újból leszállni a börtönlakókhoz, és ne akarjanak osztozni fáradozásaikban és kitüntetésekben, akár talmi, akár értékes dolgok legyenek is ezek.

-- Vagyis bánjunk velük igazságtalanul – kérdezte – és kényszerítsük őket egy rosszabb életformára, amikor jól is élhetnének?

V. – Már megint megfélekedzel róla,²¹ [e] barátom – feleltem –, hogy a mi törvényünknek nem az a fontos, hogy az állam egy valamely rétegének különösen jó dolga legyen, hanem ezt a jót az egész államban igyekszik megvalósítani, amennyiben a polgárokat szép szóval vagy kényszerrel egyesíti, és eléri, hogy ki-ki a saját tehetsége és képessége szerint járuljon hozzá a közösség kölcsönös szolgálatához [520]. Maga a törvény nevel ilyen férfiakat az államnak, de nem azért, hogy aztán szabadjára eressze őket, és ki-ki arra forduljon, amerre akar, hanem hogy ő maga használja fel őket az állam összekovácsolására.

-- Igazad van – mondta –, megfélekeztem róla.

---

¹⁹ **kártékonná is válhat** – ezt a gondolatot kissé módosított formában Arisztotelész is átveszi. Tanítása szerint az ügyesség (*deinotész*), amely nem azonos ugyan az okossággal (*phronészisz*), de szükséges hozzá, ama cél alapján ítélendő meg, amelyre irányul. Ha a cél erkölcsileg helyes, akkor az okosságon alapuló ügyesség dicséretreméltó, ha a cél erkölcsileg helytelen, akkor fortélyosságnak (*panurgia*) nevezzük (*Nikomakhoszi etika* VI 13. 1144 a 23).

²⁰ **egy olyan cél** – a filozófus-államférfit az különbözteti meg az átlagos államférfitől, hogy tevékenységének végcélja a helyesen megismert Jó (v.ö. VI 13. 500b – 502c; *Törvények* 962 a-b).

²¹ **megint megfélekedzel róla** – v. ö. IV 1. 419 a, ahol azonban nem Glaukón, hanem Adeimantosz kifogásolta az örök életének szűkösségét.

-- Figyeld meg, Glaukón – folytattam – hogy nem bánunk igazságtalanul a nálunk nevelkedő filozófusokkal, hanem jogos utasítást adunk nekik, amikor arra szorítjuk rá őket, hogy gondoskodjanak a többiekéről, és vigyázzanak rájuk. Ezt mondjuk majd nekik: az természetes, [b] hogy a más államokban nevelkedő filozófusok nem veszik ki részüket az ottani erőfeszítésekből, hiszen ők a maguk erejéből fejlődtek ki, anélkül, hogy az egyes alkotmányformák törődnének velük, márpedig az teljesen rendjén való, hogy aki magától fejlődik ki, anélkül, hogy neveltetéséért bárkinek is hálaival tartoznék, annak nem is kell törnie magát, hogy megfizesse neveltetése költségeit. De mi benneteket a magatok és az állam javára olyannak neveltünk föl, amilyenek a méhkasban a vezetők és a királynők, de náluk jobb és tökéletesebb nevelésben részesítettünk titeket, [c] hogy mindkét életforma²² vállalására méginkább alkalmasak legyetek. Le kell ezért szállnotok – kinek-kinek, amikor rá kerül a sor – a többiek lakhelyére, és hozzá kell szoknotok az ottani homályos dolgok látásához. Hiszen ha ehhez hozzászoktok, a többieknél ezerszer jobban fogtok látni, jobban fel fogjátok ismerni az egyes képmásokat, hogy mi micsoda és minek a képe, mivel már láttátok az igazi szépséget, az igazi igazságosságot és az igazi jót. Így azután mi és ti az államot éber elmével fogjuk irányítani, nem pedig mintegy álomban, ahogy manapság a legtöbb állam működik amiatt, mert polgárai egymással árnyékokért harcolnak és a vezetésért [d] marakodnak, mintha bizony az valami nagy érték volna. Pedig valójában valahogy úgy áll a dolog, hogy amelyik államban a legkevésbé tülekednek a vezetésért az arra hivatottak, szükségképpen az van a legjobban megszervezve és azt fenyegeti legkevésbé a belső viszály; amelyiknek ezzel ellentétes természetű vezetői vannak, annak a helyzete ellentétes emezével.

-- Teljes mértékben így van – mondta.

-- Úgy gondolod, hogy növendékeink ennek hallatán nem engedelmeskednek, és nem lesz hajlandó mindegyikük kivenni részét az államigazgatás munkájából, ha őrá kerül a sor, amikor a legtöbb időt úgyis egymás között, a maguk tiszta világában töltik?

-- Lehetetlenség, hogy ne engedelmeskedjenek – válaszolta –, hiszen igazságos dolgot [e] rendelünk el igazságos embereknek. De az biztos, hogy mindegyikük kötelességből vállalja el a vezetést, éppen ellenkezőleg, mint az államok mai vezetői.

-- Igen, mert a helyzet, barátom, a következő – mondtam –. Ha azoknak a számára, akik [521] vezetni fogják az államot, találsz egy olyan életformát, amely többet ér az államvezetésnél, akkor lesz megvalósítható a jól kormányzott állam. Csakis ebben az államban fognak a vezető helyekre a valódi gazdagok kerülni, akik nem aranyban gazdagok, hanem abban, amiben a boldog ember gazdag: ez pedig a jó és bölcs élet. De ha koldusok és magánvagyonra éhes emberek lépik el a közügyeket, akik úgy gondolják, hogy onnan kell javakat rabolniuk, akkor nem valósítható meg a dolog. Mert ha a vezetés hatalmi harcok középpontjába kerül, akkor ez a belső háborúskodás nemcsak őket, hanem az egész államot tönkreteszi.

-- Nagyon is igaz – mondta.

-- Ismersz-e [b] más olyan életformát az igazi filozófián kívül – kérdeztem –, amely kevésbe veszi a közügyekben játszott vezéri szerepet?

-- Zeuszra is, nem ismerem – válaszolta.

-- Ámde kívánatos, hogy a vezetésre olyanok vállalkozzanak, akik nem szerelmesek ebbe a szerepbe – különben a hatalom ellenérdekelt szerelmesei vetélkedni kezdenek velük.

-- Ez biztos.

-- Ki mást fogsz tehát rávenni, hogy az állam őrzésére vállalkozzék, mint azokat, akik a legnagyobb belátással rendelkeznek az állam kiváló kormányzásának módjáról, és akiknek tekintélyük is másfajta és az életformájuk is magasabb rendű, mint a közéleti emberé?

-- Senki mást – felelte.

---

²² A szemlélődő és a cselekvő életformákról van szó.